

Drugóč zopet leží lisica na peči ter potrúplje z repom. „Kuma, kaj se sliši?“ reče volk. — „Ne vém, če me zopet ne kličejo!“ „Pojdi!“ Lisica gre ter se zopet medú nalíže do sita; samo na dnu ga še malo ostane. Pride k volku. „Kaj je Bog dal?“ — „Srednjega.“ Tretjič lisica vse tako izvije volka ter políže ves med. „Kaj je dal Bog?“ povprašuje volk. — „Zadnjega.“

Potem se naredi lisica bolno ter poprosi kuma, da bi jej prinesel malo medú. Kum gre, a medú nij kaplje. „Kuma, kuma!“ zakričí volk, „méd je snéden!“ „Kaj snéden? Kdo ga je snédel? Kdo drug, nego ti?“ pristavi lisica. Volk se križa in priseza. „Dobro!“ reče lisica, „léziva na solnee ter iz katerega priteče méd, tist je kriv.“ Lézeta. Lisici se ne dá spati, a sivi volk zasmrčí na vse kriplje. Iz kume se prikaže méd, a ona ga premaže na volka, predno bi kdo mislil. „Kum, kum!“ dregne volka, „kaj je to? Kdo ga je snedel?“ Volk, zdaj družega ne kaže, udá se, da je kriv.

Náte basen, a meni dajte naprstek masla.

Bela gospá.

Ne samo po Českem, Moravskem in Sleskem, nego malo ne po vsej Evropi je razšírjena povest o Belej gospéj, katera se je prikazovala ljudém po gradéh in posestvih, kjer je gospodoval nekđaj slavni česki rod gospodov z Rože ali Rozenbergov ali pa njega bodi si še tako vzdaljeni sorodniki. Celó po tacih krajih so jo neki vidévali, kjer je kak Rozenberžan dalje časa bival, tako v Brlinu, v Parizu, v Lijónu, v Stokholmu in v Kodanji. A najéšeče se je prikazovala na starih Rozenberških gradovih v Henrikovem Gradci in v Krumlovi na Českem, v Telči na Moravskem in na Kinsbergu na Sleskem.

Pravljica običajno tako-le popisuje Belo gospó: vitka in jako bledih lic in vznešénega, mirnega pogleda je Bela gospá, odéta je od glave do petè z belo ruho, ki jej kot závoj krije tudi del obraza; okoli telesa se jej vije pas in na njem je zavéšen zvezek ključev, s katerimi zarožljá, kadar se jej koli kaj neprijetnega pripetí. Tako jo je bilo videti jednoč v Gradci ravno o póldne med oknom na starem gradskem stolpu, kamor nij bilo užé nikacih stopnic. Ljudjé so jo pozdravljali s prstom si nánjo kazóč, ali nij se jih zbala, temveč zahvaljevaje se jim, počasi se je izgubévala, dokler jim nij popolnem izpred oči izginila.

Kadar koli se je imela zgoditi kaka izména v rodbini Rozenbergov, vselej so ljudjé užé dolgo poprej videli Belo gospó, in naglo se je utrdila misel o njej, da je to dobri, k večnemu izveličanju izvoljeni duh; tako vsaj čítamo v starej rodbinskej kroniki. Kadar se je imel roditi rodbini nov član, jávila je Bela gospá užé naprej to veliko veselje ter ljubko skrbela za milo jej dete, držeč je na svojih rokah ter pevajúč mu krasne pesni, da je poprej zaspalo. Ko se je bil narodil Peter Volk Rozenberški, poslednji potomec tega slavnega rodú, prihajala je Bela gospá sleherno noč oskrbljevajúč dete, ko so njegove pestunje spale. In zgodilo se je necega večera — pozno je užé bilo — da se prebudi pestunja, ki še nij bila dolgo pri hiši ter nij poznala rodbinske ohraniteljice, ko je Bela gospa ravno ujčkala dete na rokah. Kakor bi trenil, skoči pestunja smelo k njej ter iztrgavši jej dete iz naročja, zadere se nad njo: „kaj delaš z našim detetom? Poberi se!“ Na to jej odgovorí Bela gospá: „zlóbná deklina! Kako se drzneš vprašati kaj tacega mene? Tí

si v tej hiši nekoliko dni, a jaz nekoliko vékov in to dete je dete mojega rodú. Ti in drugi s teboj me ne čestite svoje gospé, kakor se spodobi; nu, le vzemi to dete in oskrbuj je, jaz ne pridem več! Toda, kadar doraste, povédi mu, kaj sem mu dobrega storila, kako sem je obiskovala, kako sem izginila.“ Pri teh besedah se je obrnila tjà proti steni in se je razplínila kakor sopara pred očmi trepetajoče pestunje.

Predno je kdo v rodbini umrl, vselej so videli poprej Belo gospó s črnimi rokavicami na rokah. Pripoveduje se celó, da je jednoč sama privedla duhovnika, da je previdel Adama Gradskega, ležečega na smrtnej postelji.

Zeló je imela v čišli dobre nravi in domač red, ostro kaznujóč slehernega, ki bi se bil v tem pregrešil, kakor je to izkusil svoje dni domač sluga, ki je njej vkljub po svojej glavi hotel razpostaviti hišno opravo po sobi. Skupil jo je, prigromela je nanj z groznim viharjem in nevihto, takó, da je ves prestrašen moral zbežati, pustivši delo v némar.

Bela gospá je bil neki duh gospé Perhte Rozenberske, rojene 1430. l. Omoživši se z Ivanom Lihtenštajnskím, nij bila srečna, sprog jej je vedno očítal pregrehe, na katere še nikdar mislila nij, nikar da bi je bila storila; in tega mu nij mogla pozabiti vse svoje življenje, da-si je bila sicer prav pobožna in usmiljena gospá, ki je uboge obsipávala z dobrotami. Kdor koli je njo in njena dela znal, čestil jo je in ljubil. Ko jej 1456. l. umre mož v Beči, vrne se Perhta v domovino, kjer živi kot vdova v Henrikovem Gradci, pečaje se z gospodarstvom namestu Jana in Henrika, nedoraslih sinov Menharda Gradskega, katerima je bila varuhinja. Ondaj vpepelí ogenj večji del Gradca in grad se je moral iz nova sozidati. Tu je prihajala gospá Perhta v črnej vdovskej obleki često med delavce, opazujóč je, kako delajo ter opominjajóč je k vztrajnosti in pridnosti. „Delajte, ljudje božji — jim je čestookrat rekla — delajte, kadar bode z božjo pomočjo grad gotov, dam vam sladke kaše.“ Ko je bila prvo jesen potem stavba dodelana, pogostila je delavce ter poleg tega ukazala, naj se vsako leto odloči poseben dan, ko bodi vsakdo izmeje gradskih podložnikov pogostén v gradu. In to se je imelo zgoditi ne samo v Henrikovem Gradci, nego tudi v Krumlovi in na Telči. K takej gostiji se je sèšlo čestookrat do 5000 ljudi in vsak je dobil: gosí, hleb kruha, kos ribe, nekaj graha, sladke kaše in vré piva. Ako je pa jedi zmanjkalo in so še ljudje čakali, prejel je vsak izmeje njih primeren dar na novcih. Tej veselici so rekli „sladka kaša“ in postala je skoraj sveta dolžnost vseh poznejših gradskih posestnikov. Tudi Bela gospá, ko se je jela prikazovati, hudo se je maščevala nad onim, ki bi bil pozabil dati ljudém sladke kaše.

Poslednjič je imelo ljudstvo tako gostijo 1783. l. in od sih dob je izmènjena sladka kaša na novčni dar ubogim. Gospá Perhta je umrla 1476. l. in njeno telo je pokopano v Lihtenštajnskej raki v Beči.

Kmalu po njenej smrti se je raznesla po Gradci pripovedka, da njen duh po gradu hodi. Videli so jo sluge, kuharji, ponočni stražnik in drugi ljudje.

V Gradskem gradu visí še zdaj slika gospé Perhte. Tu je vpodobljena v polnej velikosti, vsa odeta v belo, sviléno obleko, toda brez závoja in brez pasa s ključi. Na glavi ima belo čépico prav tako, kakor starodavni bired doktorski. Obraz jej je prekrasen, oko ima otožen izraz, a lepa usta svedočijo o njenej dobroti.